

► „Mindretal 1920-55“

Efter grænseændringen i 1920 var der to forskellige mindretal. I Sydslesvig var der et dansk mindretal på 6-8.000 mennesker, mens 30-35.000 tilhørte det tyske mindretal i Nordslesvig.

Det tyske mindretal og Tyskland anerkendte ikke 1920-grænsen. Efter den nazistiske magtovertagelse i 1933 skabte det en kraftig spænding i Sønderjylland. Det tyske mindretal blev gennemnazificeret, og kravet om en grænseflytning blev udtrykt stadig mere aggressivt. Først med København-Bonn-aftalerne fra 1955 var grunden lagt til de senere års fredelige sameksistens mellem dansk- og tysksindede i grænselandet.

Temaet giver mulighed for at se på udviklingen i de nationale mindretal i grænseområdet mellem Danmark og Tyskland. Desuden kommer det ind på de tyske og danske myndigheders måder at takle mindretalsspørgsmålet på. Bearbejdningen af temaet giver indsigt i mindretalsproblematikken i Sønderjylland og Sydslesvig. Det kan bruges til at drage paralleller til mindretalsproblematikken i den øvrige verden. Temaet giver indsigt i den dansk-tyske løsningsmodel for mindretalsspørgsmålet. Den har bevisligt været med til at skabe en fredelig udvikling i grænselandet.

Temaet *mindretal 1920-55* er delt op i 7 moduler, der ser på udviklingen af de nationale mindretal. Grænseproblematikkens betydning for udviklingen ses der også på. Reaktionen på nazisternes magtovertagelse i Tyskland hos mindretallene og København-Bonn - erklæringerne fra 1955 bliver også taget op.

København-Bonn-erklæringerne.

- København-Bonn-Erklæringerne fra 1955 blev en slags "Grænselandets grundlov". De har efterhånden fået karakter af rollemodel for andre mindretalsordninger, fordi de har haft stor betydning for den fredelige udvikling.

Det danske mindretal

- Efter 1920 var der et lille dansk mindretal i Sydslesvig på 6-8.000 medlemmer. Efter den nazistiske magtovertagelse blev mindretallet udsat for et massivt tysk pres. Alligevel var forholdene for de dansksindede langt bedre end for andre nationale mindretal i Hitler-Tyskland.

Det tyske mindretal

- Grænseændringen i 1920 medførte, at der var et stort tysk mindretal i Sønderjylland. Målet var at få flyttet grænsen tilbage til Kongeåen og komme tilbage til Tyskland. Efter Hitlers magtovertagelse steg den nationale spænding voldsomt, og lokale slesvig-holstenske nazister pustede kraftigt til ilden.

Tyske flygtninge.

- Ca. 240 000 tyske flygtninge befandt sig i Danmark efter 2. Verdenskrig. De sidste flygtninge forlod først Danmark i 1949.

Folkeafstemning og genforening

- Sønderjylland blev i sommeren 1920 genforenet med Danmark. Det skete efter to afstemninger og et stort politisk spektakel i Danmark og Slesvig. Genforeningen regnes som en af de store begivenheder i det 20. århundredes danmarkshistorie, og den nye dansk-tyske grænse fulgte næsten sprog- og sindelagsgrænsen i Slesvig.

Grænsen ligger fast.

- Grænsen ligger fast. Det var Danmarks klare politik i mellemkrigsårene, og kontakter over grænsen skulle undgås. Tyskland anerkendte aldrig grænsen og søgte at bevare kontakten til Nordslesvig. Det skete både af officielle og skjulte kanaler.

Retsopgøret i Danmark

- I årene efter krigens afslutning blev der gennemført et retsopgør. Det har siden været kritiseret af mange især blandt det tyske mindretal i Sønderjylland.

Modulerne kan stå alene hver for sig eller bruges som en helhed i undervisningen. Det er f.eks. muligt at koncentrere sig udelukkende om København-Bonn erklæringerne eller om Genforeningen. Det kunne desuden være muligt at se på udviklingen af de to mindretal ved at kombinere modulerne om mindretallene.

Forslag til brug i undervisningen:

Temaet, *Mindretal 1920-55*, giver mulighed for at gå i dybden med udviklingen af den dansk-tyske mindretalsordning, der har været medvirkende til en fredelig udvikling i grænseområdet. Temaet har mange indfaldsvinkler og kan tilrettes individuelt til undervisningsforløbet. Mulige undervisningsforløb kunne være:

- Som start på temaet kunne man se på afstemninger og genforeningen efter første verdenskrig og konsekvensen af disse for udviklingen i grænseområdet mellem Danmark og Tyskland.
- Derudover kan der ses på udviklingen af de nationale mindretal i grænseområdet mellem Danmark og Tyskland, ifølge modulerne om det danske og det tyske mindretal før Anden Verdenskrig.
- Materialet kan desuden anvendes til at arbejde med de danske myndigheders håndtering af retsopgøret mod det tyske mindretal og grænse spørgsmålet umiddelbart efter besættelsen, jf. modulerne om tyske flygtninge, grænse spørgsmålet og retsopgøret mod det tyske mindretal.

- København-Bonn erklæringerne fra 1955, baggrunden for den dansk-tyske mindretalsordning og dens betydning for udviklingen i grænseområdet mellem Danmark og Tyskland, kan diskuteres ud fra materialet. Dette kan også ses i forhold til mindretalsproblematikker i resten af Europa, jf. modulet om København-Bonn erklæringerne, samt modulerne om folkeafstemninger og genforeningen og grænseespørgsmålet efter besættelsen.

Materialets omfang og dybde giver flere differentierede bearbejdningsmuligheder, så det bliver muligt både at arbejde individuelt og i grupper med temaet. Materialet kan bearbejdes på flere måder, hvilket giver rig mulighed for fordybelse og fremlæggelse af forskellige problemstillinger, individuelt eller i grupper. Brugen af IT-midlet kan gennem et relevant tilbud af skriftlige og audiovisuelle kilder give mulighed for indgående fordybelse i temaet. Derudover kan arbejdet med materialet bruges til at nå flere af trinmålene.

- Eleverne kan lære om **årsager, forandrings- og udviklingsprocesser** i mindretalsproblematikken i det dansk tyske grænseland.
- Gennem arbejdet med temaet om *Mindretal 1920-55* kan eleverne lære at **forklare** og **beskrive sammenhængen** mellem Danmarks historie og udviklingen af de nationale mindretal, samt redegøre for **motiver** og interesser, der fik betydning for handlingsmønstrene hos mindretallene.
- Skoleelever kan også lære, at man kan **perspektivere** den dansk-tyske mindretalsordning til udviklingen i andre lande. Det kan bl.a. ses i modulet om København-Bonn erklæringerne fra 1955.

Tillægsmateriale:

Udover brugen af online ressourcerne i undervisningen findes der ekstrap materiale, som kan bruges i undervisningen. Til temaet, *Mindretal 1920-55*, indeholder materialet kildetekster om det tyske mindretal og om retsopgøret, såvel som karikaturtegninger og postkort. Disse kan anvendes til at gå i dybden med midlerne, der blev brugt i den nationale kamp. Tillægsmaterialet koncentrerer sig om forholdet til mindretallene og den nationale kamp i karikaturer og plakater. De kan også bruges som uddybende materiale om den nationale kamp i Slesvig-Holsten i undervisningen.

Derudover:

Temaet giver flere fordybende bearbejdningsmuligheder i form af spændende, overskuelige projekter, der er lige til at gå til. Genforeningen skabte et tysk mindretal i Sønderjylland, der ikke ville acceptere grænsedragningen. Mindretalsproblematikken og grænsekonflikten resulterede i København-Bonn-erklæringerne i 1955, der skabte ro i

grænselandet. Mindretalskonflikten har efterladt sig mindesmærker i området, samt lokale dokumenter, erindringer, og ikke mindst artikler i lokale aviser, hvilket giver mulighed for at gå i dybden med konfliktens betydning i lokalsamfundet.

Interessante problemstillinger kunne være: Hvilken betydning havde mindretalskonflikten på dagliglivet i landsbysamfundene? Hvor stor påvirkning havde den nationale agitation på den almene befolkning? For yderligere fordybelse i mindretalsproblematikken kan bøgerne af f.eks. Lorek og Becker-Christensen anbefales. Et større overblik over relevant litteratur kan fås gennem litteraturlister i de enkelte moduler, der giver mulighed for yderligere fordybelse.

